

Obrana šťavnatosti

LENKA KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Na začátek malý test. Jak na tom budete, když si během sychravého října přečtete dvě překladové detektivky (nijak zvlášť staré) a narazíte v nich na slova *pazdeří*, *šimpán*, *gig*, *parvenu*, *animírka*, *udánlivý* a *uvozhřený*? A) Většinu těchto slov znám, tak s tím nemám problém; B) Některá tato slova neznám a nevádí mi to, domyslím si je z kontextu nebo najdu ve slovníku; C) Většinu těchto slov neznám a myslím si, že překladatel je exhibicionista, který staví na odív svou znalost obskurních slov a dělá z čtenářů pitomce.

Uvedená slova pocházejí z debaty, která se nedávno rozkošatěla na facebookovém profilu jednoho českého překladatele. S jeho svolením si ji zde vypůjčuji, aby mohla inspirovat dál. Šlo v ní o používání „šťavnatých“ slov v překladech – některé ze zmíněných výrazů redaktor navrhl překladateli k vypuštění, jiné zase vyčetla knižní bloggerka jistě překladatelce s tím, že ještě nikdy nemusela při čtení tolik listovat ve slovníku...

Šimpán, označující holenní kost, kontrolou pravopisu neprojde, ale řada lidí prý toto slovo zná z aktivního užívání ve spojení „praštil se do šimpánu“

V debatě se i spousta vzdělaných lidí přiznala, že řadu těchto slov nezná, ale všechna lze dohledat ve velkých digitalizovaných slovnících na internetu (SSJČ, PSJČ). Tam se dozvíme, že *udánlivý* je zastaralá a řidší varianta slova údajný nebo že *gig* je lehký dvoukolový vozík. Pro zajímavost – když tohle píšu, program na kontrolu pravopisu ve Wordu obě slova přijímá, a zná dokonce i *pazdeří* (dřevěné částečky stonku lnu) a *animírku* (placenou sílu k bavení hostů v nočních podnicích – je zajímavé, že ze stejného kořene vznikli i novodobí animátoři). *Šimpán*, označující holenní kost, kontrolou pravopisu neprojde, ale řada lidí prý toto slovo (zkomoleninu německého Schienbein, bérce) zná z aktivního užívání ve spojeních typu „praštil se do šimpánu“.

Co si ale vůbec pod „šťavnatostí“ představíte? Něco výrazného, chutného, či dokonce pepného? Ano, je to pojem hodně vágní, ale řekněme, že jde o slova, která vybočují z běžné slovní zásoby a tím text ozvláštňují; šťavnatě jako opak suchého. Může to být dáno zastaralým tvarem (*udánlivý*), přežitou realitou (*gig*, *souvat*, *okřínek*) nebo třeba expresivitou (*serepetičky*, *slendrián*, *šumpurnákle*, *uvozhřený*). Rozčiluje vás, že pořád nevíte, co poslední slovo znamená? Já jsem to netušila, ale pobavil mě spor diskutujících o nuancích uvozhřenosti. Vozhrívka je onemocnění koní, výtok způsobený jistou bakterií. Debatující, kteří slovo znali, zapáleně vysvětlovali, že uvozhřený člověk pro ně není pouze usmrkaný nebo usoplený – vnímali v tom například „ulepenější blanitosť“, představovali si i „odřepný nos ze samého utírání“ (asi proto, že existuje i varianta *uvozdřený*).

A jsme u toho – podnítilo by takovou fantazii suché slovo? Nemáme v době zplošťování slovní zásoby šťavnatosti už z principu fandit? Jistě, dobří překladatelé se v debatě shodli, že do neoviktoriánské detektivky archaizující výrazy patří, na druhé straně že příliš mnoho psů – zajícova smrt. Ale koho by nepotěšilo, když postavě v jeho překladu, která již vlastní *špacírku*, vloží osvěcená redaktorka do ruky ještě *koflík*?

GALERIE

Dnes večer tančí spolu. Ruka kolem pasu. Velmi opatrně. Vlasy odhrne z čela.

Obraz Silvie Krivošíkové *Slečna* je součástí výstavy *Exhibice*, která je otevřena do 4. listopadu v pražské Galerii Petr Novotný.

Pravoslavní extremisté

Osobní výběr ze světového tisku

Tento termín se teď objevuje v ruském tisku častěji, i když, pravda, provládní média se mu vyhýbají. Pravoslavní extremismus. Že něco takového v Rusku dávno existuje, se ví. Hitem sdělovacích prostředků se ale téma pravoslavního radikalismu stalo až v souvislosti s Matyldou.

Matylda je film. Natočil ho režisér Alexej Učitel, který se díky němu proslavil po celém světě, aniž by svět snímek zhlédl. Pojednává o vztahu baleríny imperátorského divadla Matyldy Kšesinské a careviče Mikuláše Alexandroviče Romanova. Jenže v roce 1896, kdy je Mikuláš korunován ruským carem, ho navzdory lásce k tanečnici ožení s Alexandrou Fjodorovnou.

Neexistují ani jedny ruské noviny, které by o filmu nenapsaly. Novináři přemítají nad etickým problémem – příběh je sice založen na pravdě, ale je dotvořen. Car měl poměr s balerinou, ale ještě předtím, než se oženil. Neexistují žádné důkazy o tom, že by pak manželce s Matyldou zahýbal. Jenže ve filmu to tak je, i když jeho tvůrci tvrdí, že jde o fikci. Jak napsal vládní list *Russkaja gazeta*, jde tedy o jasnou lež. Naopak liberální *Novoje vremja* v rozsáhlém rozhovoru „Protože to jsou barbaři a chtějí jimi být“ dává hlas advokátovi režiséra Konstantinovi Dobryninovi. Připomíná i pravoslavnou extremistickou organizaci Křesťanský stát – Svatá Rus, která útočí na kina, kde se film má promítat, nebo největší bojovníci proti filmu, poslankyni a bývalou prokurátorku Krymu Nataliji Poklonskou. „Právní útoky poslankyně Poklonské a jejich stoupenců jsou vyčerpány a nedávno se definitivně změnila jejich kvalita – staly se pouličním extremismem a terorismem,“ řekl advokát. Je to po dlouhé době poprvé, kdy se v souvislosti s terorismem v ruských novinách nepíše o islámu.

PETRA PROCHÁZKOVÁ
redaktorka LN

ROZCESTNÍK

Podle vyšetřovatelů se lidským masem stravoval celý Krasnodar, neboť vynalézaví vrazi dodávali své úlovky vyhlášeným restauracím v celém městě

Druhým hitem ruských novin je mrtvý ruský generál Valerij Asapov. Zahynul v Sýrii, 24. září ho měla na velitelském stanovišti syrské armády zasáhnout minometná střela. Stalo se tak při dobývání syrského města Dajr az-Zaur. Celá syrská mise ruské armády je zahalena tajemstvím, opeřena fámami a opeřena neustálými skandály vyplývajícími z polopravdy a vyslovených lží, ani tato tragédie není výjimkou.

Podrobné vyšetřování případu experty a novináři z *Nové gazety* v článku „Kdo poslal generála do přední linie?“ ukazuje, že to všechno bylo nejspíš trochu jinak. Zatímco vládní média naznačovala, že v oblasti byla spousta amerických džípů a kdo ví, zda ho tedy nezasáhli Američané, *Telegram* – kanál *Věstník Damašku* – zase přišel s tím, že jde zřejmě o zradu ve vlastních řadách. Minometný útok totiž začal, jakmile se od velitelského stanoviště vzdálil syrský dobrovolnický oddíl, kte-

rý měl vysokého ruského důstojníka chránit. *Novaja gazeta* po pečlivé investigaci usoudila, že generál byl buď příliš velký hrdina a nebál se inspekce ani v přední linii, nebo byl neopatrný a nezodpovědný, popřípadě podcenil nebezpečí.

Velitelské stanoviště bylo údajně tak nápadné, že si ho nebylo možné nevšimnout. Navíc Asapov neměl ochranku, ale ani pověření, které by ospravedlňovalo jeho pobyt na frontové linii. Zkrátka, konstataje *Novaja gazeta*, jako vždy: oficiální místa mlčí, média mají o čem psát a veřejnost neřiká nic, neboť je zvyklá už po mnoho desetiletí na neustálý přísun zinkových rakví ze zahraničí. O jednu víc, žádný problém.

***

Jestli něco přehlušilo skandály kolem filmu Matylda a smrt generála, je to příběh kanibalů z Krasnodaru. Jednou za čas se v Rusku nějaký ten pojídač lidského masa objeví, ale tato kriminalistická epizoda má zvláštní příchuť – doslova. Podle vyšetřovatelů se totiž lidským masem stravovalo celé město, neboť vynalézaví vrazi dodávali své úlovky vyhlášeným podnikům. Manželé Bakšejevovi na fotografiích zveřejněných v *Moskevském komsomolci* vypadají jako prostí ruští občané, pan Bakšejev snad trochu našťavaný občan.

Pokud někdo čekal, že novináři budou shánět pro svoji stať informace od vyšetřovatelů, bude zklamán. Protože hlavním hrdinou článku „Kanibalové z Krasnodaru mohli dodávat maso do městských restaurací“ je majitel kavárny na sídlišti Jubilejní. Tvrdí, že paní Bakšejevová u něj žádala o práci kuchařky. Tak z toho mrazí. Majitelé podniků byla podezřelá proto, že se neobyčejně intenzivně zajímala o to, kde nakupuje maso, zda je čerstvé a musli mít certifikát. Naštěstí přijata nebyla. „Na místě kriminalistů bych se teď zajímal o to, kde pracovala ještě jako kuchařka a kam dodávala své zboží.“

Vědec v recenzi

JAN BOROVÍČKA
mykolog

VĚDECKÁ LEKCE

Podle dlouhé obtížné práce nastane v životě vědeckého pracovníka den, kdy jsou všechny vzorky zanalyzovány, hypotézy otestovány a závěry formulovány. Zbývá finální etapa výzkumu, kterou je zveřejnění výsledků, protože pouze úspěšnou publikací může badatel ospravedlnit dny prochozené v terénu, víkendy strávené v laboratoři a utracené miliony korun. Prosadit článek k publikaci v mezinárodním vědeckém časopise ale není tak snadné, jako napsat sloupek do *Lidovek*. Většina časopisů má na internetu elektronický redakční systém, do kterého svůj článek nahrajete – a pak to začne!

První, kdo se s rukopisem seznámí, je editor, který má právo rukopis odmítnout. Když ale usoudí, že prezentovaný výzkum je na dostatečně dobré úrovni, postoupí článek do recenzního řízení. Editor vybere dva až čtyři vědce – recenzenty, které požádá o posudek. Oslovení experti musejí pracovat rychle (obvykle v termínu 14 dnů až měsíce) a bez nároku na honorář. To je náročné, protože důkladná recenze může zabrat i více než den práce a za

V posudcích se můžete setkat i s kritikou subjektivní, zlou a nepřející. Často se také stává, že recenzenti požadují vzájemně neslučitelné úpravy.

její vypracování nedostanou recenzent ani jeho zaměstnavatel žádné „body“. Na druhou stranu však na dobrovolném recenzním řízení stojí a padá celý systém publikace vědeckých výsledků. Recenzent obvykle zůstává v anonymitě, v některých oborech je však zvykem se podepsat, přinejmenším tedy pod pozitivní posudky.

Po naplněném několikátýdenním čekání se autorům ozve editor, který na základě doporučení recenzentů článek buď odmítne – a pak je třeba pokusit se o jeho publikování někde jinde –, nebo jej doporučí k revizi. Rukopis je pak nutné podle připomínek upravit a doufat, že se s jeho vylepšenou verzí editor a oponenti spokojí. V takovém případě je článek přijat, může však následovat i další revizní, případně i recenzní kolečko s novými hodnotiteli.

Z recenzního řízení je čas od času dělana posvátná kráva vědy, faktem ale je, že má mouchy. Z dosavadních zkušeností mám dojem, že přijetí článku je často otázkou štěstí na editora a recenzenty. Stává se, že posudky nejsou kompetentní a editor se v problematice neorientuje, takže se rukopis odmítnutý v jednom časopise podaří později prosadit i v periodiku s vyšší prestiží. Recenzenti jsou jen lidé, takže se v posudcích můžete bohužel setkat i s kritikou subjektivní, zlou a nepřející. Často se také stává, že recenzenti požadují vzájemně neslučitelné úpravy a že jeden v rukopisu napadá to, co druhý vyzdvihuje.

I do respektovaných časopisů tak mohou proniknout články s nesmyslnými daty či závěry a naopak rukopisy s výsledky nečekanými a převratnými jsou posuzovány s nedůvěrou a obtížně se prosazují. Navzdory těmto problémům však doposud nikdo lepší způsob nevymyslel.

Od prvních měření vede k závěrečné publikaci odborného článku dlouhá a často strastiplná cesta. Když ale dojde k cíli, článek otkusnou, lidstvo je obohaceno o nové vědomosti a vědec naplní své poslání ne nepodobně životu tasemnice. Celý život v prdeli a sem tam vypustit článek.